کاتێک بەدەمووچاوەکانی کۆمەڵگای تورکی ڕووخساری خۆیانمان پیشاندەدەن.. نووسینی بەکر ئەحمەد

"یادەوەری بێ کێشە نییە، چونکە ئینسان کاتێک یادەوەری بانگدەکاتەوە، ئەوا بە پێداویستییەکی هەنووکەییە. ڕابردوو لە ڕێگای هەلومەرجەکانی هەنووکەوە خۆیمان دەداتەدەست بۆ تێگەیشتن. ئەمەش بە مانای ئەوە دێت کە یادەوەری دووبارە لە فۆرمدەرێتەوە. بۆیە مێژوو و یادەوەری هەمان شتمان پیشاننادەن. " (1)
دەستپێکردنی من لێرەوە بە سەرنجدانێ لەو مێژووە ڕەشانەی کە گروپێک برینێکی قوڵ لە جەستەی گروپێکی دیکەدا دروستدەکات و ئەم ڕووداوە دەبێتە یادەروریی و میژوویەک کە هەردوولا، تاوانبار و تاوانلێکراو لە دوو گۆشەنیگای جۆراوجۆرەوە سەرنجی دەدەنێ.

کورد چۆن لە ئەنفال دەڕوانێ ، هاوڵاتییەکی عەرەبزمان چۆن دەیبینێ. کورد چۆن لە یەزیدییەکان دەڕوانێ و ئەوان چۆن لە ئەمە، جووەکان و ئەڵمانییەکان. ئینسان دەکرێ لیستێکی درێژ بنووسێتەوە بۆ ئەم پەیوەندییەی ئەم گروپە جۆراوجۆرانەوە بەیەکەوە دەبەستێتەوە، بە تایبەت لە کاتێکدا کە خوێن و فرمیسک لە نێواندایە.

کێششی من لەم نووسینەدا ، سەرنجدانە لە پەیوەندی نێوان هاولاتی کورد و کەمایەتییەکانی دیکەی ناو تورکیا لە گەڵ هاولاتیانی تورکدا، ئەویش بە سەرنجدان لەو دراما تورکییانەی کە لە نێتفلێکس و پلاتفۆرمەکانی دیکەی پەخشکردنەوە دا دەبینرێن. نەک ئەو دراما تورکییانەی کە لە تەلەفیزیۆنە کوردییەکانەوە دەبلاجکراون و پەخشدەکرێن.
بە سەرنجدان لەم درامایانە، ڕوونکردنەوەیەکی کورتم پێویستە سەبارەت بەو چوارچیوە تیۆرییانەی کە لەگەڵ ئەم پرسیارانەدا سەروکارییان هەیە، ئەویش چۆنێتی مامەلەکردنە بەم ڕووداوانە لەلایەن گروپە جۆراوجۆرەکانە . بە کورتییەکەی هەڵبژاردنی کامە ستراتیژی بەکاردەهێنرێت بۆ ئاوڕدانەوە لە کردەوەکانی گرووپی خۆ کاتێک مێژووی گرووپ خوێناوی و ئازارخوڵقێنەرە بۆ ئەندامانی گروپی

بەرانبەر. کەمکردنەوەی ویژدانناڕەحەتی یان "ئازاری ویژدان" وبە نوستالژیاوە باسکردن لەو ڕووداوانەی کە ڕویانداوە، دوو ستراتیژی ناسراون بە مامەلەکردنی گرووپە دەستدرێژیکەرەکان بە مێژووی خوێناوی خۆیان. ئایا ئەوەی لەم دراما یانەدا دەبینرێت، دەکرێ جۆرێک لە کێششەکی هێزە زیندووەکانی ناو کۆمەلگای تورکیا بێت بە مێژووی خویناوی ئەم ولاتە کاتێک حەرامەکانی دوێنێ ناخرێنە ناو مەملەکەتی حەرامەکانەوە و بە دەنگ و رەنگی خۆیانەوە، ئەوە دووپاتدەکەنەوە کە لە ڕۆژگارێکی تردا بۆیان نەبووە بیکەن. با سەرنجێکی خێرا لە هەردوو چەمکی نۆستالژیا و ویژدانناڕەحەتی بدەین و دواتر بگەڕێینەوە بۆ لای پرسیارەکانی سەرەوەمان.

ویژدانناڕەحەتی:

کاتێک گروپێک دەستدرێژی دەکاتە سەر گروپێکی دیکە، هەمیشە ئامادەیی ویژدانناڕەحەتی، یان ئەوەی بە کوردی پێیدەوترێت "عەزابی ویژدان"، ئامادەییەکی گرنگی هەیە لەلای گروپی دەستدرێژیکەرەوە. ئینسان پێویستناکات خۆی بەشداریکەرێکی چالاکی ئەو کردەی دەستدرێژکردنە بێت. بێگوومان ئەمە بە مەرجێک کە گروپی دەستدرێژیکەر ئەوەی قبوڵکردبێت کە گروپەکەی خۆی کارێکی قێزەونی ئەنجام دابێت. ئەم هەستی ویژدانناڕەحەتییە لە داعشێکدا ناکرێ بوونی هەبێت کاتێک سەبایاکردنی کچانی یەزیدی بە ئەرکێکی ئاینی لە قەلەمدەدات، بەڵام بە زۆربەی خەڵکی ئەلمانی لەمڕۆدا، مێژووی هۆلۆکۆست و ئاوشوفیتس، ویژدانێکی ناڕەحەت لە ئاستیی گروپدا دروستدەکات، ئەوەی کە پێی دەوترێت ویژدانناڕەحەتی کۆلێکتیڤی.
"مایکڵ هەڵ" و"نیللا برانکەمبی" و "یاخیل کلار" پێیانوایە کە : هەستکردن بە ناڕەحەتی ویژدان، پێویستی بە 4 هەلومەرجی تایبەتی هەیە.

یەکەم: چەند تاک خۆی دەبەستێتەوە بە گروپی دەستدرێژیکەرەوە یاخود نا
دووم: چەند تاک پێیوایە گروپی دەستدرێژیکەر بەرپرسیاری ئەو ڕەفتارەیە کە مەبەست بووە زیان بە گروپی دووم بگەێنێ.
سێیەم: ئەوەی کە تاک پێیوابێ زیانی بەرکەوتووی تەرەفی ئەوبەر ناڕەواو نائەخلاقیی بووە
چوارەم: ئەوەی کە تاک درک بە قورسی و تێچووی ئەو زیانە دەکات بە ڕاستکردنەوەی هەڵەیەک کە کراوە.
لای نووسەرانی سەرەوە، سێ شێوازی تایبەت هەیە بە ئەوەی تێروانینی بەرپرسیارێتی گروپی خۆ کە زیانی بە گروپی بەرانبەر گەیاندووە،

کەمترین هەستی ویژدانناڕەحەتی لای گروپی خۆ بەرهەمبێنن.

بە کورتی هەستنەکردن بەوەی ئەوەی کە ڕوویداوە شتێکی گرنگ بووە.

یەکەم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە نیگای لەسەر زیانی لەکەوتووی گروپی بەرانبەرە لە جیاتی ئەوەی چاوی لەسەر هەڵەکانی گروپی دەستدرێژیکەر بێ. بەمەش نیگای سەرنجلەخۆدان تا دێت بچووکدەبێتەوە.

دووەم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە تاوانی ئەو زیانەی گروپی بەرانبەر دوچاری بووە لە پێشداوەرییەکانی خۆیەوە سەرنجدەدا کە گروپی بەرانبەر چ تایبەتمەندییەکیان هەبووە یان نا.

سێیەم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە تاوانی ئەوەی ڕوویداوە دەخاتە سەر چەند دانەیەکی جیاوازی گروپی بەرانبەر کە گوایە بە هۆی ئەوانەوە ئەنجامدراوە.

لە ڕێی ئەم سێ دۆخەوە ، هەمیشە گروپی دەستدرێژیکەر بە شوێن ئەوەوەیە کە هەستی ویژدانناڕەحەتی خۆی کەمکاتەوە و چاو لە تاوانەکانی گروپی خۆی بنوقێنێ.

ئەوەشمان بیرنەچێت، دانان بە زیانی گروپی بەرانبەردا و قبوڵکردنی ئەوەی کە گروپی خۆ کردەوەیەکی نائینسانی ئەنجامداوە، ستراتیژییەکی ترە، دووبارە بۆ کەمکردنەوەی هەستی کۆلیکتیڤی ویژدانناڕەحەتی گروپی دەستدرێژیکەر وەک لە کەیسی دادگاییەکانی ڕوواندا و ئەمڕۆی کۆمەلگای ئەڵمانیدا دەبینرێت.

نوستالژیا

یەکێك لەو نیگایانەی تر کە ئینسان سەرنجی ڕووداوە مێژووییەکانی دیکەی پێدەدا، نوستالژیایە. لای "سڤێتلانا بۆیین" " ئارەزوو و تاسە بۆ ماڵێک کە لە ئێستادا بوونی نییە و یاخود قەت بوونی نەبووە، بەشێک لە جومگە ناوەکییەکانی هەموو نوستالژیایەکە. نوستالژیا تاکە شێوازێک نییە کە تاک سەرنجێکی سەبژێکتیڤی لە ڕابردوو پێدەدات، بەڵکو ئەم نیگایە بەوە دەناسرێتەوە کە هەمیشە بە جومگەی پۆزەتیڤی ژیان ڕازێنراوەتەوە و وێنەیەکی کەم پۆزەتیڤ تر لە ئێستا دەنەخشێنێ. "

تیۆری نوستالژیاش، بە جۆرێکی دیکە مامەڵە لەگەڵ پرسیاری کەمکردنەوەی ویژدانناڕەحەتی دەستەجەمعی دەکات و لە دۆخی دەرپەڕاندن و ناچاربەکۆچکردنی کەمایەتییە جۆراوجۆرەکاندا سەرنجی پرسیاری پێدراوە.

ئەم ڕوونکردنەوە درێژەی من لێرەدا سەبارەت بە چەمکی ویژدانناڕەحەتی و نوستالژیا بۆ سەرنجدانێکی تارادەیەک خێرای چەند

دانەیەک لەو زنجیرە تورکیانەی سەر بە پلاتفۆرمەکانی پەخشکردنی (نیتفلێکس)ە کە لە ئاستێکی نێونەتەوایەتیدا وەک کارە سەرکەوتووەکانی دراما تورکییەکان سەرنجی دراوەتە . لە ڕێی ئەم درامایانەشەوە ، سینەما و درامای تورکی لە ئاستێکی بەرینی نێونەتەوایەتیدا بەرزڕادەگیرێت.
سەرنجدانی من لەم زنجیرانە ، لە گشتییەتی ڕووداوەکانی ناو دراماکاندا نین، بەلکو نیگایە لە دەمووچاوە حەرامەکانی ناو کۆمەلگای تورکی کە تا زەمەنێکی درێژ لە ناو ئەرشیفە کڵۆمدراوەکانی دەوڵەتدا تووندکرا بوون و وقسەکردن لەسەر هەر یەکێکییان، بۆ زیندانیکردنی خاوەنی قسەکەر تەواو دەبوو.
ئەو گروپانەیشی کە جیگایەکی تایبەت لەم زنجیرانەدا داگیردەکەن، کورد و گرێکی و جووەکانی تورکیان.
ئایا بێدەنگکردنی کورد و قەدەغەکردنی زمانەکەیان و ناوبردنی ئەوان بە تورکی چیا لە زەمەنێکی دوورەوە، چ ئاڵوگۆڕێکی لە زەینی ئینسانی تورکدا دروستکردووە و دەرکەوتنی گۆرانی کوردی و چیرۆکی کوردی لە زنجیرە دراما تورکییەکاندا، چەندەک دەچێتە خانەی ویژدانپاککردنەوەیەکی گروپێکی دەستدرێژیکەرەوە لە بەرانبەر گروپێکی دەستدرێژیلێکراودا؟
جوولەکەکانی ئیستانبوڵ چۆن دەرکران، شەوی شەش لەسەر حەوتی ١٩٥٥ چییان لە یۆنانییەکانی ئەستەنبوڵکرد، ئەمانە بەشێک لەو دەستدرێژییە خوێناویانەن کە کۆمەلگای تورکی و ئیلیتی کولتوری تورکی لە مەملەکەتی”قەدەغەکان”ی تورکیادا دووبارە دەنگ و ڕەنگیان پێداداتەوە و دەیانخاتەوە بەر نیگا . نەک هەر نیگای گرووپی خۆ، بەلکو لە ئاستێکی فراوانی نێونەتەوایەتیدا بە جیهان دەڵێن: ئاوامانکردووە.

درامای Ethos یان : Bir Başkadır

“ئێتۆس” کە ناوهێنانی دراماکەیە لە نیتفلێکسی سویددا، یەکێک لە دراما هەرە جوانەکانی ئەم پلاتفۆرمەیە. لە تورکیادا و لە کاتی نیشاندانی ئەم زنجیرەیەدا، کۆمەلگای تورکی بۆ ئاستێکی سەرنجڕاکێش بەخۆیەوە جەزبدەکات.
چیرۆکی دراماکە ، نیشاندانی کۆمەڵێک دەمووچاوی ئەمڕۆکەی کۆمەلگای تورکییە بە خەون و پرسیارە سادە ئینسانییەکانی خۆیانەوە. یەکێک لەو روخسارە ئامادانەی ناو دراماکە کچێکی کوردی دەروناسە کە خوشکێکی مەزهەبی هەیە و لە دوو گۆشەنیگای تەواو دژبەیەکەوە لە بەریەککەوتنێکی هەمیشەییدان. خێزانێکی کورد کە لە گۆشەیەکی

ئەستەنبوڵدا ژیان بەسەر دەبەن و دایک و باوکەکە کە هەندەی شاتە شات و قنەشەڕی کچەکانیان هات و هاوار لە ماڵەکەدا دروستدەکات، هەندەی کاتەکانی تر سەر قاڵی کوڕەکی گەورەی خۆیان دەبنەوە کە بە هۆی نەخۆشیی ئاوتیستییەکەیەوە، دایک و باوکی بە خۆیەوە سەرقاڵکردووە. تا ڕۆژێک لە دەنگدەرهاتن دەکەوێت و تەنها گۆرانی باوک دەتوانێت بیخاتەوە ناو جیهانی قسەکردنەوە.

ئینسان کاتێک کلیپی سووکایەتی ئیلیتی فاشیستی تورکیا دەبینێت لە بەرانبەر هەواڵی بە کوردی گۆرانیوتنی "ئەحمەد قایە"دا لە ساڵی 1999دا کە چ کاردانەوەیک دروستدەکات، هەستدەکات کە گۆرانییەکی کوردی لە م دراما گەورەیەی تورکیادا، کە تیکستەکەی و ئاخاوتنی دایک و باوک کە بە کوردی قسەدەکەن و بە ژێرنووسی تورکی پیشانی بینەری تورکی دەدرێت، چ تەزوویەک بە ناخی ئینساندا دەهێنێت. ڕەنگە هیچ ڕەخنەگرێکی ئەوروپی لە کۆڕاڵی بەرزنرخاندنی ئەم پرۆژە تەلەفیزیۆنییەدا چاوی نەچوبێتە سەر ئەم دیمەنە چەند خولەکییەدا، بەڵام مێژووی بە تورکی چیا لەقەڵەمدانی کوردەکانی تورکیا و قەدەغەکردنی ئەم زمانە و زاردەربڕینی ئەم زمانە لە یەکێک لە دراما گەورەکانی ئەم ولاتەدا، کۆتایی زەمەنێکە کە مەگەر "داگیرکردنی تاریکی" بەختیار عەلی دەربڕی بێت.

زنجیرە دراما یەکی دی کە بە تورکی بە "عەتییە" ناو دەبرێت و لە زمانی ئینگلیزیدا بە The Gift ناسراوە و کەش و هەوایەکی تەواو کوردی دەخاتە باکگراوندی ڕووداوە سەرەکییەکانی خۆیەوە. دراماکە لە دەوری دۆزینەوەی ئەو پاشماوە شارستانیەی کە لە تورکییەکەیدا بە "گۆبەی تەپە" دەناسرێت و دەکەوێتە 15 کیلۆمەتری باشووری ڕۆژهەڵاتی شاری ئورفەوە دەسوڕێتەوە، کاتێک نیگارکێشێک بە شوێن دۆزینەوەی نهێنی ئەو ڕەمزە تایبەتییەوە کە لە تابلۆکانی خۆیدا دەردەکەوێت و ئەم ڕەمزەیش بەشێک لەو وێنانەی کە لەسەر بەردەکانی گۆبەی تەپەدا دۆزراونەتەوە. چیرۆکێک کە لەسەر خەیاڵێکی زانستی بنیاتنراوە.

بەڵام ئەوە بە تەنها کورد نییە دەگەڕێتەوە ناو مێژووی ئەمڕۆی تورکیا، بەڵکو لە زنجیرە درامای "گۆبەنخانە" یان لە زمانە بازاڕیەکەیدا "م□له□ا" دا کە بە ئینگلیزی بە The Club پێناسەکراوە، جووەکانی تورکیا و گرێکییەکانی ئیستەمبوڵ لە سەنتەری ئەو ڕووداوانەدان کە قسەکردن دەربارەیان وەک زمانە قەدەغەکراوەکەی کوردی بووە و ئەوەتانێ لەم دراما سەرکەتووە جوانەدا بەشێک لە مێژووی چۆنێتی دەرپەڕاندنی جووەکان و قەتڵ وعامی گرێکییەکانی سالی 1955 دەبێتە تەوەری سەرەکی ڕووداوەکان.

بەڵام هۆی چییە کە حەرامەکانی ناو کۆمەلگای تورکیا دێنەوە سەر شانۆ لە کاتێکدا ئەو دەسەڵاتە سیاسییەی لە مڕۆدا ئامادەیی هەیە پرۆژە ناسیونالیستیی□کەی ئەتاتورکی لە بەرگێکی ئاینییەوە پۆشاوە و ئەمجارەیان لە ناو پرۆژەیەکی ئایینی دیدا بە شوین خ□و□ن□ ناسیونالیستییەکانی تورکیاو□ یە؟

بەبڕوای من، لە هەر لایەکەوە وەڵام بەم پرسیارە بدرێتەوە، ڕەهەندی سیاسی ئەم وەلامە هەمیشە ئامادەیی هەیە. ئەوە چاوکاڵی کورد نییە لە دراما تورکییەکاندا بە کوردی دێیتە ئاخاوتن و جووەکان باسی چۆنێتی دەرپەراندنیان و گرێکەکان باس لە ناخۆشترین شەوەکانی خۆیان دەکەن لە پێنج و شەشی سێپتیمبەری ساڵی 1955دا. لە هەموویشی سەرنجڕاکێشتر، ئەم دووبارە گێراند□و□انە لە زمانی نەتەوەی سەردەستەوە دەهێنرێتە سەر شانۆ، تا هەردوو لایەنی کێشەکە لێی بڕوانن.

بە کورتییەکەی، ئەوە کورد نییە لە بێزمانخستنی خۆیدا بۆ گۆرانییەک دەگەڕێ حەکایەتی زماندار بوونی خۆی بگێڕێتەوە، بەلکو ئەوە نەتەوەی سەردەستە کە لە چرکەیەکی مێژوویدا، ئەم زمانە قەدەغەکراوە دەخاتە سەر شانۆ و لە ڕیگای وەرگێرانی وشەکانیانەوە، هاولاتی تورکزمان لە ناوەرۆکی گۆرانییەک ئاشنا دەکات.

بە بڕوای من، کاتێک بە شێک لە هاوڵاتییانی ئەمڕۆی شاری ئەستەنبوڵ پەلاماری کۆمەڵێک گەنجی کورد دەدەن کە بە کوردی گۆرانی دەچڕن، ئەو بەشە لە دید و بۆچوونی کۆمەلگای تورکی دێتە پ□یقین کە خوازیار بووە پرسیاری بێزمانکردنی کورد، وەک ئەو پرۆژە سیاسییەی ئەتاتورک بۆ هەمیشە درێژەی هەبێت. ئەم دیدە بە هەمان شێوە لەمڕۆکەی کۆمەلگای ئەلمانیدا ئامادەیی هەیە کە پرۆژەی قەتڵوعامی جووەکانی لە جەنگی جیهانی دووەمدا بە ڕێگاچارەیەکی زۆر ئاسایی دەزانی بۆ کۆتایهێنان بە مەشغەڵە کۆمەلایەتییەکانی سییەکانی ئەلمانیا و لە خەون و خەێاڵێکی نوستالژیایانەدا، ئومێدی هێنانەوەی دوێنێی هەیە بۆ ئەمڕۆ. بەڵام هاوکاتیش دەنگێکی بەرزتر و گەورەتری ناو کۆمەلگای ئەلمانیش دەبیستین کە دەچێتە خانەی ویژدانپاککردنەوەی خۆوە لەبەرانبەر ئەو تاوانە گەورانەدا کە لە زەمەنی جەنگی جیهانیدا ڕوویداوە.

بە بڕوای من، دەرکەوتنی کورد بەم ئاستە لە دراما تورکییەکاندا، دەکرێ وەک پرۆسەیەکی ویژدانپاککردنەوەی نەتەوەی سەردەست بێت لە بەرانبەر دەستدرێژیکردنە سەر کەمایەتییەکی ئەمڕۆکەی کۆمەلگای تورکیدا کە بە خۆیی و زمانەکەیەوە ڕاوەستاوە و لە گۆرانیپ□یقینی خۆی نەکەوتووە. چەندێک ئەم پرۆسەی ویژداناڕەحەتییەی ئینسانی تورک و ویژدانپاککردنەوەی خۆ ل□ گ□و تینی خۆیدایە، دەکەوێتە سەر

بەرابەرکێی ئەو دوو تێروانینە ی کە لە بەرانبەر چۆنێتی مامەلەکردن بە ڕووداوەکانی ڕابردووە، دەکرێ چۆن هەڵوێست بنوێنرێت؟

بەڵام ئایا یۆنانی و جووەکان کە لە مڕۆدا قەوارەیەکی گەورەی سیاسی پێکناهێنن، بە هەمان مەغزای داوالێبووردنکردنەوە دێنەوە سەرشانۆ وەک چۆن پرسیاری ویژدانناڕەحەتی ئەم دەستدرێژییە مێژووییە دەیهێنێتە پێش، یان ئەوان دەهێنرێنەوە سەر شانۆ وەک نوستالژیایەک بۆ زەمەنێکی پێکەوەژیانی فرەکولتووری کە لەمڕۆدا نەماوە بەڵام زەبروزەنگێکی خوێناویشیان بەرانبەر بەکارهێنراوە؟ وەک چۆن جووەکانی سلێمانی و شارەکانی دیکەی کوردستان لە پرۆسەیەکی نوستالژیئامێزدا باسێان لێدەکرێت . بە بڕوای من ئەوان لەمرۆدا لە نوستالژیادان، چونکە بە عەمەلی لێرە نین. ڕەنگە ئەم جۆرە مامەڵەکردن بە قوربانییەکانی دوێنێ بۆ هێنانەوەیان وەک نوستالژیایەک، ڕێگایەکی دیکە بێت بۆ مامەلەکردن بە مێژوویی□کی خویناوی و دانان بە تاوانەکانی دوێنێدا.

بە بڕوای من، شتێک لە کۆمەلگای تورکیدا ڕوویداوە کە هەتا بلیی ئومێدبەخشە. بۆیە هەر موتیڤێکی سایکۆلۆژی یان سیاسی لە پشت دەموچاونیشاندانی بێڕووخسارەکانی دوێنێی کۆمەلگای تورکییەوە هەبێت، ئەمڕۆ ئەو ڕووخسارانە لێرەن تا ڕابردووە خوێناوییەکەی خۆیانمان بۆ بگێڕنەوە.

نووسینی بەکر ئەحمەد
20220116

Åsa Berntsson · 2010 — Minnet av 6--7 septemberhändelserna. 1* -- istanbulbornas minne av upploppet mot den grekiska .minoriteten. By: Åsa Berntsson